

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС ЖҮРГІЗУДЕГІ ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ

Фарида Сатбергенқызы Жақсыбекова

*М.С. Нәрікбаев атындағы «ҚазГЗУ Университеті»
Қылмыстық сот төрелігі департаментінің доценті, з.ғ.к.,
Қазақстан Республикасы, Нұр-сұлтан қ.;
e-mail: zaksybekovafarida@gmail.com*

Түйін сөздер: қылмыстылық, экологиялық қылмыстылық, экологиялық криминология, экологиялық қылмыстылықтың себептері, қылмыстылыққа қарсы іс-қимыл.

Аннотация. Бұл мақалада автор экологиялық қылмыстылықпен күрес саласында қылмыстық-құқықтық саясаттың алатын орнын зерттеген. Қазақстан Республикасының Конституциясының 31-бабында «Мемлекет адамның өмір сүру мен денсаулығына қолайлы қоршаған ортаны қорғауды мақсат етіп қояды» деп бекітілген. Еліміздің экологиялық жағдайы, қоршаған ортаның ластануы проблемалары мемлекеттің дамуына оразан зор кедергі келтіретіні белгілі. Барлық елдерде сияқты біздің еліміздің де экономикасының дамуының бір бағыты ретінде қолайлы қоршаған ортаның болуын ескере келе, Қазақстан Республикасының Ата заңында адамның өмірі мен денсаулығына қолайлы қоршаған ортаны қорғау туралы мәселелерді заң жүзінде бекітілген.

Keңес одағы құрамында болған кезеңде Қазақстан Республикасы көптеген жылдар бойы оның негізгі өнеркәсіп орталығы болғаны мәлім. Сол уақыттарда еліміздегі қоршаған ортаның, экологиялық жағдайдың нашар болуы кеңес одағындағы жоспарлы экономиканың тиімсіздігімен тікелей байланысты болып отыр деп айта аламыз.

Сол кездегі ірі мемлекеттердің ядролық зерттеулері мен ғарыш кеңістігін игеруге байланысты тәжірибелері экологиялық жағдайдың нашарлауын және табиғи ресурстарды аяусыздықпен пайдалануды бұрынғыдан да үдете түсті. Қазіргі таңда да көптеген табиғи ресурс объектілерінің арзан бағалануы, заманауи талаптарға сәйкес келмейтін құрылғылардың қолданылуы, экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, қоршаған ортаны қорғау туралы нормативтік құқықтық актілердің тиісті деңгейде орындалмауы және орындалуының толық бақыланбауы, өзге де көптеген жағдайлар судың, ауаның және топырақтың әрі қарай ластануына, өсімдіктер мен жануарлардың кейбір түрлерінің жойылуына алып келді. Бұл жағдайлардың барлығы еліміздің жалпы экологиялық жүйесіне кері әсерін тигізетіні анық.

Мақалада осы экологиялық қолайсыз жағдайлармен күрес жүргізу барысында жалпы мемлекеттік саясаттың бір бағыты ретінде қылмыстық саясаттың маңыздылығы көрсетілген.

УГОЛОВНАЯ ПОЛИТИКА В БОРЬБЕ С ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ

Жаксыбекова Фарида Сатбергеновна

*Доцент Департамента Уголовного правосудия
Университета КАЗГЮУ имени М.С. Нарикбаева, к.ю.н.,
Республика Казахстан, г. Нур-Султан;
e-mail: zaksybekovafarida@gmail.com*

Ключевые слова: преступность; экологическая преступность; экологическая криминология; причины экологической преступности, противодействие преступности.

Аннотация. В данной статье автор исследовал место уголовно-правовой политики в области борьбы с экологической преступностью. В статье 31 Конституции Республики

Казахстан закреплено, что «государство ставит своей целью охрану окружающей среды, благоприятной для жизни и здоровья человека». Как известно, экологическое состояние страны, проблемы загрязнения окружающей среды оказывают огромное влияние на развитие государства. Учитывая наличие благоприятной окружающей среды, как и во всех странах, в качестве одного из направлений развития экономики нашей страны, в Законе Республики Казахстан законодательно закреплены вопросы об охране окружающей среды, благоприятной для жизни и здоровья человека.

Как известно, за период существования Советского Союза республика Казахстан на протяжении многих лет являлась его основным промышленным центром. Можно сказать, что в те времена плохая экологическая обстановка, экологическая обстановка в стране были напрямую связаны с неэффективностью плановой экономики в Советском Союзе.

Ядерные исследования и эксперименты крупных государств того времени, связанные с освоением космического пространства, как никогда ускорили ухудшение экологической обстановки и бесконфликтное использование природных ресурсов. Низкая оценка существующих и сегодня объектов природных ресурсов, применение устройств, не соответствующих современным требованиям, ненадлежащее исполнение и неполный контроль за исполнением нормативных правовых актов об обеспечении экологической безопасности, охране окружающей среды, многие другие условия привели к дальнейшему загрязнению воды, воздуха и почвы, уничтожению некоторых видов растений и животных. Очевидно, что все эти условия негативно влияют на общую экологическую систему нашей страны. В статье отражена значимость уголовной политики как одного из направлений общегосударственной политики в борьбе с этими экологически неблагоприятными условиями.

CRIMINAL POLICY IN THE FIGHT AGAINST ENVIRONMENTAL CRIME

Zhaxybekova Farida Satbergenovna

Associate Professor of the Department of Criminal Justice of the University of KAZGUU named after M. S. Narikbayev, Candidate of Law, Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, e-mail: zaksybekovafarida@gmail.com

Keywords: crime; environmental crime; environmental criminology; causes of environmental crime, combating crime.

Abstract. In this article, the author has investigated the place of criminal law policy in the field of combating environmental crime. Article 31 of the Constitution of the Republic of Kazakhstan stipulates that "the State aims to protect the environment favorable for human life and health". As you know, the ecological state of the country, the problems of environmental pollution have a huge impact on the development of the state. Taking into account the presence of a favorable environment, as in all countries, as one of the directions of the development of the economy of our country, the Law of the Republic of Kazakhstan legislatively fixes the issues of environmental protection, favorable for human life and health.

As you know, during the existence of the Soviet Union, the Republic of Kazakhstan for many years was its main industrial center. We can say that at that time, the poor environmental situation in the country was directly related to the inefficiency of the planned economy in the Soviet Union.

Nuclear research and experiments of large states of that time, related to the development of outer space, accelerated the deterioration of the environmental situation and the conflict-free use of natural resources as never before. Low assessment of existing natural resources, the use of devices that do not meet modern requirements, improper execution and incomplete control over the implementation of regulatory legal acts on ensuring environmental safety, environmental protection, and many other conditions have led to further pollution of water, air and soil, and the destruction of some plant and animal species. It is obvious that all these conditions negatively affect the overall ecological system of our country. The article reflects the importance of criminal policy as one of the directions of national policy in the fight against these environmentally unfavorable conditions.

Kipicne. 2021 жылы Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігінің 30 жылдығы атап өтіледі. Осыған орай Еліміздің Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев экономика, әлеуметтік сала, білім, ғылым және басқа да бағыттар бойынша тың жобалар қолға алынатынын атап көрсетті. Тиісінше қылмыстылықпен күрес жүргізу барысындағы қылмыстық саясаттың жаңа бағыттары айқындалатыны анық.

Соңғы жылдары еліміздегі экологиялық жағдай өте күрделі. Халықтың өмір сүруі үшін қолайлы экологиялық жағдайдың болмауы экологиялық қылмыстарды анықтау мүмкіндігін төмендетеді. Бұл өз кезегінде, экологиялық қылмыстылықтың латенттілігінің жоғары екенін көрсетеді. Латенттілігі жоғары қылмыстылықтар қатарында экологиялық қылмыстылықтың да латенттілігі өте жоғары және статистикалық мәліметтер жасалған экологиялық қылмыстардың шынайы көрінісі берілмейтіні анық. Сонымен бірге, экологиялық қылмыстардың тек жасырын ғана емес, жасырылып жүрген түрлері де жеткілікті: қоршаған ортаны қорғау саласында ашылған қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша қозғалатын қылмыстық істердің жалпы көрінісі табиғатты қорғау саласындағы құқық қорғау органдарына мәлім қылмыстық құқық бұзушылықтардың көрінісіне сәйкес келмейді. Сондықтан экологиялық қылмыстылықтың себептері мен жағдайларын, оған қарсы іс-қимыл шараларын терең зерттеу қажеттілігі туындайды.

Жоғарыда көрсетілген мәселелерді шешу жолында қылмыстық саясаттың орны ерекше. Қазіргі кезеңде қылмыстық саясат мәселелерін ғылыми тұрғыдан дамыту одан әрі жандандыруды қажет етеді.

Қылмыстық саясатты қазіргі жағдайда қылмысқа қарсы күресті жандандыру үшін мемлекеттің қызметіне неғұрлым нақты түзетулер енгізудің оңтайлы жолдарын іздеуге бағдарлау тұрғысынан қарастыратын болсақ, біздің мемлекет жүргізіп отырған қылмыстық саясатты қайта қарастыруға байланысты проблемаларды әзірлеудің болашағы зор, сондай-ақ ғылыми және практикалық құндылығы жоғары. Өз кезегінде, қазіргі өмір шындықтары

қазіргі уақытта қылмыстың сандық және сапалық көрсеткіштерінде негізінен қылмыстың жаңа түрлерінің пайда болуымен, ұйымдасқан қылмыстың, оның ішінде трансұлттық ұйымдасқан қылмыстың күшеюі мен кеңеюімен байланысты айтарлықтай өзгерістер болған объективті жағдайды ескеру қажеттілігін алға тартады. Мұның бәрі қылмыстық құқық пен криминология ғылымында тұтастай алғанда қылмыстық саясат мәселесін, сондай-ақ қылмыстың жекелеген топтары мен санаттарына қатысты қылмыстық саясатты дамыту жаңа тәсілдер мен шешімдерді іздеуді қажет етеді [1].

Қылмыстық саясат дегеніміз - қылмыстылыққа қарсы күрес шараларымен және оны тудыратын себептерді жоюдың рухани-құқықтық, әлеуметтік-экономикалық және саяси-құқықтық құралдар мен әдістермен адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын сақтау және қорғау саласындағы мемлекеттің саясаты.

Қылмыстық саясат мемлекеттің әлеуметтік саясатының құрамдас бөлігі болып табылады, ол мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатымен байланысты. Мазмұндық жағынан қылмыстық саясат қылмыстылыққа қарсы және оны тудыратын себептерге күрес бағдарламасымен және оның алдын алудың әлеуметтік-экономикалық және саяси-заңдық шараларының кешенді бағдарламасымен айқындалатын саясаттың бағытын білдіреді.

Кеңес дәуіріндегі қылмыстық саясаттың кең мағынадағы түсіндіруге тоқтала отырып, Э.Ф. Побегайлоның пікірін келтіреміз. Бұл пікір бойынша, қылмыстық саясат қылмысқа қарсы күрес аясындағы мемлекеттік саясат болып табылады. Қылмыстық саясаттың әр алуан түрінің, оның ішінде қылмыстық-құқықтық саясаттың болуын ескере отырып, автор сонымен бірге «нақты өмірде қылмыстылыққа қарсы күрес аталған саясаттардың әрқайсысының мүмкіндіктерін пайдалана отырып кешенді түрде жүзеге асырылады», «әлеуметтік саясат бағыттарының бірі ретінде қылмыстық саясат бұл - қылмысқа қарсы күрес саласындағы мемлекеттік саясат» [2] деп атап өтті.

Мемлекеттің қылмыстық саясатты ұйымдастыру және жүргізу саласындағы

қағидатты ұстанымын қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы күресті одан әрі ізгілендіруге, мемлекеттік органдардың және қоғамдық ұйымдардың дайындалатын теріс қылықтар мен қылмыстардың профилактикасы, олардың алдын алу және жолын кесу жөніндегі жұмысын жандандыруға бағытталған нақты шараларды іске асыруға бағытын құрайды [3].

Ағымдағы жағдай. Экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтардың құқықтық табиғатын зерттеп, ғылыми тұрғыда негіздеген жетекші ғалымдардың бірі, профессор Э.Н. Жевлаков экологиялық қылмыстылыққа келесідей түсінігін береді: «Адамзаттың биологиялық негіздерін бұзатын, белгілі аумақта не нақты облыста немесе мемлекеттік тарихи дамудың анықталған бір сатысындағы экологиялық қылмыстардың жиынтығынан тұратын сипаты бойынша жағымсыз, әрі теріс те күрделі әлеуметтік-құқықтық құбылыс экологиялық қылмыстылық деп танылады» [4].

Экологиялық қылмыстылық деп экологиялық қылмыстардың, яғни адамның, халықтың, қоғамның, ұлттың экологиялық қауіпсіздігін және мемлекеттің тұрақты дамуын қамтамасыз етуді қоса алғанда, адамды қоршаған табиғи ортаны қорғау және табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану жөніндегі қоғамдық қатынастарға қол сұғатын, қылмыстық заңға сәйкес тыйым салынған және жазаланатын қоғамдық қауіпті, кінәлі, құқыққа қарсы, қоршаған табиғи ортаға және адам денсаулығына зиян келтіретін іс-әрекеттердің күрделі жиынтығын түсінеміз.

Экологиялық қылмыстылыққа қарсы іс-қимылды нәтижелі жүзеге асыру үшін қылмыстылықтың себептерін де анықтаудың маңызы зор. Экологиялық қылмыстылықтың әлеуметтік себептеріне:

1) экологиялық құқық бұзушылықтардың адамдарға, қоғамға тигізетін қауіпін тиісті деңгейде бағаланбауы;

2) халықтың өмір сүру жағдайының нашарлауы, жұмыссыз адамдарың көбеюі, заңды тұлғалардың төлем қабілетсіздігі;

3) халыққа экологиялық тәрбие беру және білім беру деңгейінің төмендігі;

4) парықсыздық дәрежесінің жоғарылығы, заңдарды жетік білмеуі, сенімсіздігі, заңға толық бағынбауы;

5) мемлекеттің құқықтық және әлеуметтік саясатынан кеткен олқылықтарды жатқызуға болады.

Экологиялық қылмыстылықтың себептерінің бірі ретінде экологиялық құқық бұзушылықтарды ашуда, тергеуде, анықтауда және алдын алуда табиғат қорғау органдары мен құқық қорғау органдары қызметтерінің тиісті деңгейде үйлестірілмеуі. Мемлекеттік органдар тарапынан бақылаудың әлсіздігі мен ықпал ету шараларының тиімсіздігі құқық бұзушылықтардың көбеюіне алып келетіні белгілі.

Қоршаған ортаның жай-күйінің нашарлауы, экологиялық дағдарыстың жекелеген көріністерінің шиеленісуі, экологиялық қылмыстардың өсуі және олардың көптеген басқа елдер мен өңірлерде, сол сияқты Қазақстанға келтірген залалының ұлғаюы табиғи ресурстарды тұтыну ауқымының өсуімен және қоршаған ортаға теріс әсер етумен қатар оны қорғаудың жаңа құралдарын іздеуді талап етеді. Көптеген сала мамандары - экологтар, заңгерлер, саясаткерлер – осы салада арнайы тұжырымдамаларды жасауға және жүзеге асыруға тырысады. Әдетте, бұл саяси құралдардың көмегімен тұжырымдалған әртүрлі деңгейдегі мақсаттар және құқықтық, ұйымдастырушылық, қаржылық және басқа да іс-шаралардың әртүрлі топтарын қамтитын құралдар қарастырылған кешенді құжаттар. Олар жүйелі, келісілген және әртүрлі деңгейде жүзеге асырылуы тиіс. Оларды жүзеге асырудың тиімділігі көптеген факторларға байланысты: билік пен қоғамның экологиялық мәселелерді шешуге деген қызығушылығы, экономиканың мен экономикалық даму басымдықтарының тұрақтылығы, әскери және ұлтаралық қақтығыстардың болуы, құқықтық реттеуді жетілдіру, экологиялық саясаттың ғылыми негіздерін және оның жекелеген бағыттарын дамыту [5].

Айта кету керек, жоғарыда аталған жағдайлардың соңғысы жақында ғалымдар мен практиктердің назарын аудара бастады. Тоқсаныншы жылдардан бастап экологиялық саясаттың мақсаттары мен принциптеріне бірқатар арнайы зерттеулер жүргізілді; оның саясаттың басқа түрлерімен – қылмыстық-құқықтық, көлік, сауда, өнеркәсіп, энергетика, ауыл шаруашылығы

және т.б. байланыстарын оңтайландыру бойынша бірқатар шаралар әзірленді, бірақ іс жүзінде әлі іске асырылмаған; экологиялық саясатты неғұрлым тиімді қамтамасыз ету үшін экономикалық құралдарды пайдаланудың заңнамалық мүмкіндіктері көзделген; қалдықтармен жұмыс істеу кезінде, заңдық жауапкершілік шараларын қолдану кезінде оны қалаларда іске асыру ерекшеліктерін ескеретін шаралар әзірленген. Қазіргі уақытта доктринада, заңда және практикада экологиялық саясаттың мазмұны мен құрылымы, оның жекелеген бағыттары, құқықтық және институционалдық негіздері, міндеттері мен оларға қол жеткізу құралдары туралы жеткілікті түрде тұтас түсінік қалыптасты деп айтуға болады. Сонымен бірге, экологиялық саясаттың кейбір элементтері оның құрамдас бөліктері ретінде, тұтастай алғанда экологиялық саясатқа әсері және оның жекелеген бағыттарының тиімділігі жеткілікті түрде танылмаған және дамымаған. Бірінші кезекте бұл қылмыстық-экологиялық саясатқа қатысты.

Қазақстан Республикасындағы қылмыстық-экологиялық саясат тұрақты қызметтің әртүрлі субъектілерінің қылмыстық және экологиялық заңнама шеңберінде жүзеге асыратын қылмыстық және экологиялық құқық деректеріне негізделген кешенді қызмет болып табылады. Құрылымдық жағынан құқықтық саясаттың басқа түрлеріне сияқты қылмыстық-экологиялық саясат бірқатар элементтерді қамтиды:

- қылмыстық-экологиялық саяси шешімдерді әзірлеу, қабылдау және іске асыру субъектілері, оның ішінде міндеттері қылмыстық-саяси шешімдерді әзірлеу және қабылдау не іске асыру болып табылатын заң шығарушылар, қоғамдық бірлестіктер, арнайы білім беру ұйымдары (мысалы, табиғат қорғау прокуратурасы, соттар) не оларды іске асыру жөніндегі ұйымдастыру қызметі (қоршаған ортаны қорғауды басқару органдары, экологиялық құқық бұзушылықтардың профилактикасын жүзеге асыратын және қоршаған ортаны қорғау саласындағы органдар);

- қылмыстық және экологиялық заңнама;
- қамтамасыз ететін ресурстар (қаржылық, материалдық және т.б.);
- экологиялық қылмыстарды анықтау, олардың жолын кесу және алдын алу

жөніндегі шаралар жиынтығы. Алайда, бұл элементтер, әдетте, қылмыстық-экологиялық саясатты оңтайландыру және оны іске асырудың тиімділігін арттыру міндетіне қатысты емес, заңнаманы, басқару жүйесін сипаттау кезінде қарастырылады.

Қорытынды. Қылмыстық-экологиялық саясаттың қалыптасуын әзірге аяқталған деп тануға болмайды: тұтастай алғанда және Қазақстанға қатысты қылмыстық-экологиялық саясат саясаттың тұрақты түрі ретінде әлі қалыптаспаған. Мұның себептері келесідей: экологиялық қылмыстың тез дамуы, соның ішінде қауіпті құқыққа қарсы мінез-құлықтың жаңа түрлерінің пайда болуы; көптеген жылдар бойы экологиялық қылмыстылыққа қарсы күресу міндеттері елеулі түрде орын алмады, бүгінде терроризмге, зорлық-зомбылыққа, сыбайлас жемқорлыққа және қылмыстылықтың өзге де түрлеріне қарсы күрес жүргізу экологиялық қылмыстылыққа қарағанда басымыдыққа ие болды; экологиялық қылмыстылықтардың жолын кесу және алдын алу болып табылатын арнайы құрылымдарды ұйымдастыруға және олардың жұмысын әрі қарай жүргізуге қомақты қаражат жұмсауға дайын болмауы; Қазақстан мемлекеті мен Қазақстан Республикасы азаматтарының экономикалық және экологиялық салауаттылығы арасындағы байланыстардың мәнін тиісті деңгейде түсінбеу және экологиялық қылмыстылық пен одан келтіретін залалдың әсерін төмендетіп көрсету; тиісті ғылыми қамтамасыз етудің болмауы және т. б.

Сонымен бірге, Қазақстан Республикасында қылмыстық-экологиялық саясаттың жекелеген компоненттері соңғы жылдары өте қарқынды дамығанын мойындау керек. Бұл бірінші кезекте қылмыстық заңнамада өз көрініс тауып отыр.

Қазақстан Республикасының қолданыстағы Қылмыстық Кодексі экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтармен тиімді күресу үшін құқықтық негіз болып табылатын табиғатты қорғау нормаларының кең ауқымды жүйесін қамтиды. Құқықтық қорғау объектісінің біртектілігі мен маңыздылығына сүйене отырып, Қазақстанның қылмыстық заңнама тарихында алғаш рет 1997 жылы қабылданған Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің Ерекше бөлімінің жүйесінде экологиялық қыл-

мыстардың құрамын анықтайтын нормалар топталған жеке тарауға бөлінді. Ал қазіргі Қылмыстық кодексте бұл өзінің жалғасын тапты.

2014 жылы қабылданған Қылмыстық кодекстің 13 тарауы Экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтардың түрлеріне арналған. Бұл тарауда 20 қылмыстық құқық бұзушылық түрлері көрсетілген.

Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау саласындағы қылмыстық саясаты туралы әңгіме қозғағанда осы саладағы негізгі бағыттарды атау керек. Осы негізгі бағыттардың ішінде қылмыстық-құқықтық проблема ретінде қозғалатыны – ол криминализация және декриминализация мен пенализация және депенализация мәселесі [6].

Сөз болып отырған негізгі бағыттар ең алдымен ескі және жаңа қылмыстық заңды салыстыра талдау нәтижесінде көрініс табады. Енді 1997 және 2014 жылғы Қылмыстық кодекстегі экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтарға қысқаша салыстырмалы зерттеу жүргізейік.

1997 жылдың 16 шілдесінде қабылданып, 1998 жылдың 1 қаңтарынан бастап күшіне енгізілген Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде «өсімдіктер мен жануарлар дүниесі» әр тарауда, сәйкесінше әр түрлі тектік объектілердің аясында қарастырылған. Мысалға, «өсімдіктер дүниесі» мен «жануарлар дүниесі» тіркестері ҚР ҚК 161-бабында, 277-бабында, 278-баптың 2-бөлігінде, 279-баптың 2-бөлігінде, 281-баптың 1, 2-бөліктерінде, 283-баптың 2-бөлігінде, 286-баптың 2-бөлігінде кездеседі.

Ал 2014 жылы 03 шілдеде қабылданған Қылмыстық кодексті қарайтын болсақ, «өсімдіктер дүниесі» мен «жануарлар дүниесі» деген тіркестер, тиісінше 324-бабында, 325-баптың 2-бөлігінде, 326-баптың 2-бөлігінде, 328-баптың 1, 2-бөліктерінде, 330-баптың 2-бөлігінде, 333-баптың 2-бөлігінде алынып тасталған [6].

2014 жылы қабылданған Қылмыстық кодексте ескі заңнамада орын алған барлақ қылмыстық құқық бұзушылық құрамдары көрініс тапты және жаңа екі қылмыстық құқық бұзушылық құрамы жер қой-

науын өз бетінше пайдалану (334-бап), балық қорларын қорғау қағидаларын бұзу (336-бап) [7] пайда болды.

Экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін көзделген жазалардың шектеріне көз жүгіртсек, қолданыстағы заңнамада жазаның мөлшері мен мерзімдері қатаңдату жағына өзгерді деп айта алмаймыз. Себебі, кейбір қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жаза қатаңдату жағына өзгерсе, басқа қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін үшін керісінше жағдай орын алған.

Қорытындылай келе, экологиялық қылмыстылықпен күрес жүргізудің тиісті деңгейде жүргізілмеуінің себептерін бөліп көрсетуге болады: өндірісті ұйымдастыру мен басқарудағы кемшіліктер; халықтың экологиялық мәдениеті мен экологиялық санасы деңгейінің төмендігі; қауіпсіздік ережелерін сақтауда бақылаудың жетіспеушілігі; жазасыздық; құқықтық реттеудегі кемшіліктер; арнайы профилактикадағы және кінәлінің жазадан бұлтартпаушылықты қамтамасыз етудегі кемшіліктер; мемлекеттік экологиялық бақылау органдарының өз қызметтерін тиісінше орындамауы; қоршаған ортаны қорғау және табиғатты пайдалану саласындағы басқару органдары қызметі тиімділігінің төмендігі; табиғатты қорғау жөніндегі қызметті жеткіліксіз қаржыландыру.

Осы аталған проблемаларды шешуді заң шығарушы экологиялық қылмыстар туралы заңнамаларды «жандандыруға» және оларды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін белгілі бір жаңалықтар енгізуі арқылы жүзеге асыра алады. Біріншіден, қазіргі күнге дейін қылмыстық заңнамаларда көрініс таппаған экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін заңды тұлғаларды қылмыстық жауаптылыққа тарту мәселесін енгізу қажет. Екіншіден, экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін санкцияларды қатаңдату орынды болар еді. Үшіншіден, экологиялық қылмыстылықтармен күресу барысында мемлекеттік органдар, қоғамдық ұйымдар мен азаматтардың әрекеттерін үйлестіріп, қылмыстылықтың алдын алу шараларын кешенді түрде жүргізуі тиіс.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Белаев Н.А. Уголовное право на современном этапе. – С-Пб., 1992. – 608 с.
2. Побегайло Э.Ф. Кризис современной российской уголовной политики // Преступность уголовное законодательство: реалии, тенденции и взаимовлияние: Сб. научных трудов. – Саратов, 2004. – С. 87-88.
3. Нұртаев Р.Т., Қанатов А.Қ. Қазіргі заманғы Қазақстанның қылмыстық саясатының өзекті проблемалары // Вестник Института законодательства РК. - №4 (45). – 2016. – С. 102-110.
4. Жевлаков Э.Н. Общие вопросы квалификации преступлений в области охраны окружающей среды. – М., 1996. – 98 с.
5. Дубовик О.Л., Жалинский А.Э. Экологическая преступность в России: состояние, тенденции и средства борьбы. – М., 2010. – 352 с.
6. Жаксыбекова Ф.С. 2014 жылғы Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі бойынша экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтар: жаңа көзқарастар. // «Қылмыстық құқықтың криминологиялық негіздерін қалыптастыру мәселелері: тарихи және заманауи қырлары» профессор Жекебаев Үзіке Сүйкінбайұлының 90 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. Астана, 03 наурыз 2017 ж. – Астана, 2017. - 92-94 бб.
7. Бакишев К.А. Экологические правонарушения в новом УК Республики Казахстан. // <https://cyberleninka.ru/article/n/ekologicheskie-pravonarusheniya-v-novom-uk-respubliki-kazahstan/viewer>

REFERENCES

1. Belaev N.A. Uголовное право на современном этапе. – S-Pb., 1992. – 608 s.
2. Pobegajlo Je.F. Kpizis sovremennoj possijskoj ugovnoj politiki // Ppestupnost' ugovnoe zakonodatel'stvo: pealii, tendencii i vzaimovlijanie: Sb. nauchnyh tpudov. – Sapatov, 2004. - S. 87-88.
3. Нұртаев Р.Т., Қанатов А.Қ. Қазіргі заманғы Қазақстанның қылмыстық саясатының өзекті проблемалары // Vestnik Instituta zakonodatel'stva РК. - №4 (45). – 2016. – С. 102-110.
4. Zhevlakov Je.N. Obshhie vopposy kvalifikacii ppestuplenij v oblasti ohpany okpuzhajushhej spedy. – М., 1996. – 98 s.
5. Dubovik O.L., Zhalinskij A.Je. Jekologicheskaja ppestupnost' v Possii: sostojanie, tendencii i spedstva bop'by. – М., 2010. – 352 s.
6. Zhaksybekova F.S. 2014 zhylzy Қазақстан Respublikasynuң Kylmystyқ kodeksi bojynsha jekologijalyқ kylmystyқ құқық бұзushyлықтар: zhaңa көзқарастар. // «Kylmystyқ құқықтың kрiminologijalyқ negizderin қалыptastyru мәseleleri: tarihi zhәne zamanaui қырлары» professor Zhekebaev Yzike Syjkinбайұлының 90 zhyldyғyna арналған halyқаралық ғyлыми-tәzhiribelik konferencijanуң materialdary. Astana, 03 nauryz 2017 zh. – Astana, 2017. - 92-94 bb.
7. Bakishev K.A. Jekologicheskie ppavonapusheniya v novom UK Pespubliki Kazahstan. // <https://cyberleninka.ru/article/n/ekologicheskie-pravonarusheniya-v-novom-uk-respubliki-kazahstan/viewer>